

SỬ THI TRƯỜNG CA ROLAND
KIỆT TÁC THI CA NƯỚC PHÁP THỜI TRUNG CỔ

NHẤT UYÊN PHẠM TRỌNG CHÁNH
Tiến sĩ Khoa Học Giáo Dục Viện Đại Học Paris Sorbonne
Giới thiệu và chuyên ngữ thơ song thất lục bát.

PHẦN III
TRÙNG PHẠT

CHARLEMAGNE VỀ RONCEVAUX - RƯỢT ĐUÔI – CÁI CHẾT MARSILE – TRỞ VỀ - CÁI CHẾT GIAI NHÂN AUDE - BẢN ÁN – ĐÁNH SONG ĐÁU - HÀNH HÌNH - LUẬN BÀN

VUA CHARLEMAGNE QUAY LẠI RONCEVAUX

Hoàng đế trở về nơi xảy ra thảm nạn, ông gọi không còn tiếng ai trả lời. Ông tìm thấy xác Roland ôm trong tay mà khóc cay đắng. Trong thất vọng quá đỗi, ông than vãn trong đời ông không còn người bạn nào nữa. Ông cho tập hợp xác thân các hiệp sĩ Pháp, đào một hộ rộng chôn cất. Các tu sĩ trong quân đội làm lễ ban phúc và chôn cất. Riêng Roland, Olivier và Turpin được mang về chôn trong nhà thờ ở Blaye, phía bờ phải sông Gironde.

1.
Roland chết, Trời mang hồn tử sĩ,
Hoàng đế quay về trận địa Roncevaux.
Đến nơi, ông ngất không ngờ,
Khắp nơi người chết, bơ vơ ngựa hồng.
Không người sống trên núi, trong thung lũng.
« Roland ở đâu ? » hỏi lớn Charlemagne.
« Và các tướng quân dũng cảm oai hùng. »
Chẳng ai đáp lại, chập chùng núi non.

2.
« Ôi không ai nữa. » Nhà vua còn hỏi :
« Cháu ta yêu thương, đâu mất giờ này ? »
Tìm không thấy, dữ dội thay,
« Không ai, không một ai đây sống còn .. »
Bứt râu trắng, quân vương than khóc,
Cũng như ông các hiệp sĩ khóc theo,
Không còn hy vọng bao nhiêu,
Vì người Pháp chết khắp nơi hàng ngàn.

3.
Charlemagne tiến lên phía trước,
Tìm Roland người cháu thương yêu.
Phía Tây Ban Nha tìm ra điều :
Tướng quân nằm chết cô liêu trận tiền.
Xa khanh tướng chết trong chiến trận,
Trời ! người chết thôi, kẻ trẻ người già.
Người Pháp máu tươi đồng hoa,
Cỏ hoa ướt đầm đỏ sa một màu.

4.

Xa hơn nữa, một tấm gậy ném,
Charles nhận ra gần tảng đá lam.
Vết chém dững tướng thiết thân,
Trán quay về phía đất quân địch thù.
Không hỏi nữa lòng vua nặng trĩu,
Xuống ngựa nhanh, ôm lấy trong lòng.
Thân hình dững cảm tượng quân,
Khóc trong nước mắt, chẳng ngừng thở than.

5.

Geoffroy d' Anjou, Thierry và Naime công tước,
Đến đỡ lão vương trong nước mắt lệ nhòa,
Dựa lưng vào một bụi hoa,
Quân vương kẻ lẽ, lệ sa, đau lòng.
« Roland cháu, ta khổ đau quá đời !
Khổ cho con, mỗi ngày tháng đi qua.
Quân nghịch chiếm đất Tây Ban Nha,
Cướp đời dững cảm cháu nhà ta thương. »

6.

« Roland hỏi, còn ai sau chiến trận,
Chỉ có con, bạn một mình con.
Như mẹ cha, ta trông nom ?
Ta không còn nữa, bạn thân trong đời !
Con giá lạnh, xanh xao như ngủ,
Đôi mắt con đầy bóng tối.. đau thương.
Ta không bao giờ thở than,
Mất con nước Pháp dịu dàng vắng tanh. »

7.

« Roland hỏi ! ta phong con lãnh chúa,
Giờ mất con, mất vui, mất sức mạnh rồi.
Tiêu hao vinh dự già đời,
Mất cả hy vọng trong người, tim ta.
Rồi ta sẽ trở về nước Pháp,
Ai hỏi đâu công tước Roland ?
Ta chỉ còn khóc âm thầm,
Hay trả lời : Chết, một trang anh hùng ! »

8.

« Roland hỏi, Trời mang hồn vĩnh cửu,
Nơi Thiên đường ngài đón nhận hồn con !
Phản bội bị ổi hại con,
Mà ta không thể có đường cứu nguy.
Trong tang tóc, rằng ta muốn chết,
Chúa Trời ơi, ta muốn phút này đây,
Cái chết đau đón phơi bày,
Thân già gần cháu ta này khóc thương. »

9.

Geoffroi nói : « Xin ngài ngừng thương khóc,

Bao con Chúa rơi trong tàn sát nơi này.
Hãy chôn cất ở nơi đây. »
Vua rằng : « Ra lệnh thổi ngay kèn đồng. »
Kèn vang dội trên đồng hoa cỏ,
Tướng và quân xuống ngựa sẵn sàng.
Mang về người chết trên đồng,
Trong thung lũng tối và trên núi rừng.

10.
Họ đặt xác vào trong hố rộng.
Các nhà tu, tuyên úy theo quân,
Đông đủ, làm lễ, xông hương,
Lễ cầu hiệp sĩ can trường hy sinh.
Trong tâm lặng, nỗi đau thương tràn ngập.
Nhớ thương con, thương tất cả anh em.
Cúi đầu tưởng niệm tướng khanh,
Trầm hương, nước mắt và trong nguyện cầu.

11.
Nhưng vua để riêng Roland yêu quý,
Tướng Olivier và giám mục Turpin.
Xác thân rửa rượu, ướp hương,
Bao da nai bọc, áo quan bên ngoài.
Rồi được phủ vải thêu chỉ sáng,
Ba chiếc xe mang các quan tài.
Về Saint-Romain de Blaye để chôn.
Trong hầm mộ thánh bình yên nhà thờ.

CUỘC RƯỢT ĐUÔI

Công tước Naime đứng trên đồi, thấy một đám bụi mù phía xa xa. Ấy là hậu quân Sarrasin đang chạy về hướng Tây Ban Nha. Quân Pháp đuổi theo, gặp đội quân Phi Châu bên bờ suối, họ tàn sát và ném xuống nước. Đêm đến họ cắm trại giữa cánh đồng, người và ngựa không buồn ngủ. Hoàng đế sau cơn mất ngủ ngồi than vãn.

12.
Lão vương tước Naime trên đồi rộng,
Nhìn hướng về nơi xứ Sarrasin.
Nhận ra trong trời chiều vàng,
Mịt mờ tung cuốn bụi hồng xa xa.
« Ngai hãy đến xem đây, chắc chắn,
Nhìn xa trông quân địch trốn Tây Ban Nha.
Hãy lên ngựa trả thù ta. »
Charlemagne : « Tốt lắm ! lên đường, ta diệt thù. »

13.
« Chẳng chậm trễ, đoàn quân tiến bước,
Vương tước Gébouin và ông công tước Guyon.
Ở đây ta để ngàn quân,
Tiếp tục chôn cất anh hùng, tướng khanh.
Rồi trong lúc ta ra trận địa,
Hãy mang ba thi thể về Blaye.

Đi qua xứ Gascon này
Hãy mau lên ngựa, tìm đây đau thương. »

15.
Kèn lại thổi, lên đường quân tiến,
Cuộc đuổi theo ác liệt kinh hoàng.
Tìm ra dấu vết địch quân,
Toàn đại quân đã tiến nhanh đến gần.
Nhìn chúng chạy, chạy càng chậm bước,
Gặp họ trong một thung lũng tối mò.
Một giòng thác cản bước vô,
Quân Phi Châu hoảng sợ, giờ thất thanh.

16.
Phải làm sao ? một dòng thác rộng,
Nước rất sâu dòng nước mạnh dòn.
Để qua, họ chẳng có thuyền,
Chẳng thuyền chiến cũng chẳng dùng sà lan.
« Xấu số thay với Roland từng đánh. »
Quân can trường chém giết chẳng ngừng,
Chúng nhảy vào thác điên cuồng,
Trôi theo dòng nước chảy tuôn ngập chìm.

17.
Các hiệp sĩ yên cương, lao nặng,
Đánh thẳng vào dòng nước cuộn băng.
Apollon, Mahom và Tervagan,
Bao linh hồn gọi nhọc nhằn, chơi vơi.
Chẳng thần thánh lợi bơi nâng đỡ,
Dù nỗ lực cũng chẳng giúp gì thôi.
Trong nước giã giũa buông xuôi.
Kẻ sung sướng nhất một hơi bụng đầy.

18.
Sống và chết quân cùng tướng sĩ,
Đều đẩy vào dòng thác cuộn dòng.
Nước đỏ thắm máu trăm tên,
Sarrasins chết đuối sóng cuồng gầm lên.
Lũng này đến lũng kia tràn ngập,
Đêm đã về hoàng đế ban ơn,
Chúa Trời cứu giúp lớn hơn,
Cho phép binh sĩ nghỉ cùng giải lao.

19.
« Ngựa chiến ta thầy đều hồn hèn,
Hãy cỡi dây thừng với yên cương.
Cho chúng uống nước lâu hơn,
Giữa cánh đồng có cỏ mềm mới xanh.
Cắm trại đây, đêm trong và đẹp, »
« Vâng phải, thưa ngài ». Quân Pháp bảo cùng.
Vâng lời và ngủ lung tung,
Tự do cho ngựa tung tăng trên đồng.

20.

Nhưng phần đông ngựa phì phào thở,
Chúng đói lòng gặm cỏ, chẳng chạy rong.
Ky mã say ngủ trên đồng.
Một mình, rên rỉ và cùng trong mơ.
Tìm bình an mà càng chẳng thấy,
Charles trong đầu thấy cái chết già gần.
Khấn cầu Jésus cứu thân,
Rồi thở dài, bỗng nhiên vùng dậy thôi.

21.

Đêm trong sáng, bầu trời trắng sáng,
Charles luôn nằm vũ khí kề bên.
Nghĩ Roncevaux trời tối lặng im,
Đến Roland dừng cảm tấm lòng hiên ngang.
Mười hai tướng ngọn lao phóng mạnh,
Đều kiên cường, giao mạng bởi phản thần.
Thiếp đi, mộng nước Pháp dịu hiền,
Biết cơn đau khổ vẫn còn dài lâu.

CÁI CHẾT CỦA MARSILE

Trong lúc vua ngoại đạo trở về Saragosse. Bramimonde vợ hắn thất vọng thấy hắn chiến bại gần như sắp chết. Người Sarrasin mệt mỏi, sĩ nhục không còn kính phục hắn nữa. Người ta mang Marsile vào phòng, Hoàng hậu lên tháp cao cùng hàng giáo sĩ bỗng nhiên kinh hoàng thấy Hoàng đế Charlemagne đang tiến về thành dẫn đầu đại quân.. Nàng bước đến Marsile bị thương, biết Charlemagne gần đến, hắn điên dại va đầu vào bức tường và chết.

22.

Hắn sống sót cuộc đánh gần tàn bạo,
Năm tay phải bị chặt đứt bởi Roland.
Vua Marsile về Saragosse thành,
Không còn nhận được, kiệt sức cùng máu tuôn.
Xanh tái, xuống ngựa, chân đi chậm,
Đi theo quan hầu tướng về hậu cung.
Bất ngờ, lão đảo ngừng chân..
Mọi người đỡ, sợ hắn gần chết thôi.

23.

Thật thảm hại, hắn lẩn ngát xỉu,
Mọi người kêu to, hắn chẳng trả lời.
Chỉ còn người trong nhà thôi,
Bramimonde hoàng hậu ra nơi cửa nhà.
Nhanh, nàng đến. Lòng đầy lo lắng,
Thấy Marsile đã ngất xỉu rồi,
Thở than họa trót ra đời,
Khóc than, than thở lòng thời đón đau.

24.

Sarrasins rửa nguyên nước Pháp,
Rồi điên cuồng nguyên rửa Apollon,

(Một trong các thần) chẳng giúp gì chẳng.
Đã mang đến họ trăm phần thâm thương.
Bao cúng tế trả bằng phản bội ? »
Họ lật nhào, vắt hốt, mũ vương.
Đập vỡ. đánh gãy gậy thần,
Mang đến tui nhục, không cần bỏ đi.

25.

Còn Tervagan một thần tượng khác.
Bị tạt sơn, tượng đá đỏ sơn.
Mahom bị kéo hỏ bùn,
Liêng hết thần thánh với lòng nhục khinh.
Chưa bao giờ thánh thần hỏ nhục,
Vì chó, heo trong cả kính thành,
Cẩn người, người thốt lên rằng :
« Ôi hung thân, số phận dành xứng danh. »

26.

Người ta mang Marsile vào hậu điện,
Vết thương mở ra trước mắt mọi người.
Tường sơn phản phát hương trầm,
Hoàng hậu ở đó, rửa thần thánh cho.
Bứt cả tóc, đâm vào đầu cổ,
Và hét lên : « Saragosse hung cường,
Chẳng làm vua nó vinh quang,
Đề bảo vệ nó, ta đành chết thôi ! »

27.

Nàng đi lên, tháp cao tận đỉnh,
Cùng thầy tu, Satan giáo chủ người.
Vói Trời không biết tình người,
Luật sai lầm, phản bội lời dối dang.
Giáo sĩ đó không hề thí phát,
Các thầy tu cũng chẳng học hành.
Bramimonde nhìn thấy xa trông,
Bụi mù cuồn cuộn đồng không hiện về.

28.

Một đám mây mịt mù cát bụi,
Lập lánh đôi khi ánh thép sáng ngời.
Một đại quân hiện dưới trời,
Đền gần tiếng hét những lời vang xa.
« Monjoie » hãnh diện trên ngựa chiến,
Ào ào vang hoa cỏ đồng xanh,
Hiệp sĩ bất bại trung kiên,
Ấy vị hoàng đế râu cằm nở hoa.

29.

Các giáo sĩ cùng Bramimonde xanh mặt,
Tim đập nhanh sợ hãi rụng rời.
Bên giường vua nàng đến ngồi,
Ông ta đứng dậy, thấy thối rùng mình.

« Vị hoàng đế ! » nàng rằng : « đang truy kích.
Hãy lắng nghe tiếng vọng chấp chùng. »
Quay đầu đập vào vách tường,
Tuyệt vọng, nổi giận, đường cùng, chết đi.

QUAY VỀ

Quân Pháp vào thành Saragosse chiếm lại cho người Tây Ban Nha. Ngoại đạo theo Hồi Giáo và người Do Thái nhận cải đạo nếu không bị thiêu sống và treo cổ. Một trường hợp ngoại lệ là hoàng hậu Bramimonde, Charles bắt làm tù binh mang theo và muốn cải đạo êm thấm. Ngài để một đội quân trấn thủ và trở về đi qua dãy núi Pyrénées, qua Roncevaux đến nhà thờ Blaye nơi chôn cất Roland, Olivier và Turpin. Ngài đi qua các vùng nước Pháp và trở về kinh đô Aix la Chapelle.

30.
Charles vua Pháp vào trong thành phố,
Tiếng kèn vang, chẳng ai chống lại mình.
Khiêm cung với vợ Marsile,
Giao người chiến thắng thắp thành kinh đô.
Trên lưng ngựa nhà vua đếm đượ,
Mười tháp cao và năm chục điện cung.
Nỗi lo cũng cố giáo quyên,
Tất cả người Pháp ra đường xông lên.

31.
Thấy khắp chốn mở tung cánh cửa,
Do Thái giáo đường và nhà thờ đấng Mahom.
Búa đồng đập vỡ tượng thần,
Do Thái, ngoại đạo có còn sống không ?
Nhận lễ rửa tội và lòng cải đạo ;
Nhưng hơn trăm ngàn người bỏ trốn cuống cuống.
Từ chối, im lặng, hét lên,
Đều bị thiêu sống, giết vòng cổ treo.

32.
Nhưng hoàng đế để riêng hoàng hậu,
Bời dịu êm, muốn cải đạo nàng.
Đêm, nàng trong sáng, chân thành,
Thấy trên trời, một hành tinh sáng ngời.
Ngay đã sáng và trời cao rộng,
Charles để cho một đội quân lại giữ thành,
Bảo người Pháp : « Đây lúc lên đường. »
Thành Saragosse để hơn nghìn người.

33.
Tiếng kèn thổi, mọi người lên ngựa,
Giữa Pháp quân có hoàng hậu tù nhân.
Vua không muốn nàng đau thương.
Đại quân lại tiến trên đường hiên ngang.
Charles tự nhủ lòng buồn cay đắng,
Ít ra trả thù cho cháu yêu thương.
Nhưng lòng sùng đạo nhiệt thành,
Vinh quang cho kẻ đức tin Chúa Trời.

34.

Hoàng đế mang Bramimonde về nước,
Xuyên núi rừng qua đất Bordeaux.
Giữa đường đi qua Gironde
Đến Blaye nơi đã yên nằm Roland,
Olivier và Turpin can đảm.
Ba nắm mồ tạc đá trắng đẹp xinh.
Rời đi qua các núi đồng,
Cuối cùng đến Aix, vua vào Chapelle.

CÁI CHẾT NÀNG AUDE

Hay tin Roland vị hôn phu đã chết, nàng Aude thương khóc vô cùng. Vua muốn gả nàng cho con trai Louis, nhưng nàng đau đớn và thật khổ đau, nàng bất tỉnh và chết dưới chân vua Charlemagne.

35.

Trong cung điện nhà vua vừa về đến,
Nàng Aude nghe tiếng đến, hỏi vua rằng :
« Chang đâu ? Không thấy Roland,
Hứa hẹn về Pháp, cưới con khi khi về. »
Charles than thở sau hồi im lặng,
« Chết », đáp lời. « Người con đã yêu thương.
Cháu ơi, thôi nỗi đoạn trường,
Louis con ta, sẽ là chồng của con. »

36.

« Lời ngài nói với con kỳ dị. »
Nàng Aude đẹp xinh hiền dịu trả lời.
« Chúa, thiên thần đón con thôi,
Một ngày con sống với người, Roland. »
Nàng chợt tái xanh xao khi nói,
Chết dưới chân vua Charlemagne.
Các tướng quân gọi khóc thương,
Hết rồi : quá mạnh lòng nàng đón đau.

37.

Chúa Trời muốn hồn nàng về thiên giới !
Charles đầu tiên tưởng nàng ngắt đi thôi.
Cầm tay nâng dậy, hỏi ôi !
Mắt nàng đã nhắm, đôi môi khép cùng.
Chiếc cổ đẹp, cái đầu bất động,
Ngã nghiêng rơi trong nước mắt tuôn tràn.
Vua ta luôn mãi xót thương,
Ngài cho chôn liệm lễ tang cung đình.

XỬ ÁN

Trước khi cả thành xử án, Ganelon bị đối xử rất thô lỗ. Nhưng việc xử án phải có lý do. Hắn ta tự bảo vệ táo tợn và khéo khôn rằng Roland muốn gửi hắn đi làm sứ thần là hắn chuốt lấy cái chết chắc chắn, do đó nhân dịp này hắn muốn trả thù lại Roland, trả thù đến mức phản bội. Các

lãnh chúa trong đế quốc tự hợp bở Chơlemagne; không ngăn ngừa không ngh ngờ gì mà kết án tử hình Ganelon mặc dù hẳn biện hộ khéo khôn. Hẳn có một người bạn tin cậy là Pinabel bảo vệ hẳn, sẵn sàng thách đấu tay đôi với ai kết án tử hình Ganelon, theo phong tục có nguồn gốc từ Đức. Nhà vua do dự muốn sửa đổi phong tục, may thay có một thám phán là Thierrri nhận đấu tay đôi.

38.

Việc phán xét được đem ra xử,
Ấy Ganelon, tất cả kiêu ngạo hẳn ta.
Kẻ phản bội bị lỗi ra,
Cột vào chiếc trụ trước toà điện cung.
Cú roi bò, bốn quân canh giữ,
Đánh hẳn ta giận dữ, hết mình.
Đến ngày phán xử tội nhân,
Hẳn chẳng được nhận khác lương bổng này.

39.

Charles đòi bản án mang phán xét,
Các lãnh chúa từ đế quốc bao la,
Normands, Bretons, Poitevins và Pháp ta.
Từ Brabant, từ Saxe cùng là Provence...
Tất cả vào chỗ và Ganelon bước tới,
Cứng rắn và hẳn đứng trước vua,
Ngài hướng về chư hầu, lời vua :
« Lãnh Chúa hầu tước xử theo luật nhà ! »

40.

« Ganelon phản bội toàn quân đội,
Phản nghịch làm hại hai mươi ngàn quân,
Mười hai khanh tướng lấy lòng,
Olivier anh dũng nhất trong anh hào.
Và cháu ta người ta thương khóc...
Hẳn phản bội vì vàng, vì nổi ghét ganh ! »
« Tôi trả thù », lời Ganelon,
« Nhưng sự phản bội tôi không có gì. »

41.

Mọi người đáp : « Có Hội đồng phán xét. »
Vị công tước không phải kẻ nhát hèn.
Lợn cao, da trắng đỏ hồng,
Bánh bao, phản nghịch cũng không về người.
« Lời nói tôi xin mọi người hiểu thấu,
Cho Chúa Trời ! vua bao chúng ta này.
Tây Ban Nha phải chiếm đây,
Tôi phụng sự với tình đầy lòng tin. »

42.

Nhưng trước tiên, Roland vì tôi thù hận,
Muốn tôi chết đi, đề nghị làm sứ thần.
Tôi một mình giữa ngoại đạo triều đình,
Mang thông điệp đến vua tàn ác thôi.
Không khôn khéo chúng xé tôi từng mảnh.
Khi Roland và các tướng khanh,

Muốn tôi sẽ chết nhục hình,
Tôi không phản bội, tôi mong trả thù. »

43.

Rồi Ganelon hướng Pinabel mà nói,
Lãnh chúa can trường lâu đài ở Sorrence :
« Cứu tôi âm mưu ác hung,
Tôi không hổ thẹn, tin lòng nơi anh. »
Kẻ ấy bảo : « Tôi xin bảo vệ.
Người đầu tiên kết án anh nào,
Tôi cãi chính thách gươm lao. »
Quỉ hai đầu gối, công tước lời cảm ơn.

44.

Các hầu tước cùng lời quyết định.
« Hãy giữ nguyên, xử án lỗi lầm.
Tại sao lại bản án chung,
Roland chết cả kho tàng của vua.
Không thể làm cho chàng sống lại,
Tôi cho rằng, thách đấu là điên. »
Mọi người, trừ anh của Geoffroi :
« Cầu cho vua được đau thương xóa nhòa. »

45.

Mọi người thấy vì vua cầu nguyện.
Cho Ganelon, trừ Thierry lặng thinh.
« Ngài tha thứ lời thẳng lòng,
Bởi lòng thương bởi tâm thần can trường.
Không lâm lỗi, luôn luôn phụng sự,
Roland chết rồi, chúng ta đã khóc thương.
Không sao sống lại bình thường. »
Charles rằng : « Tất cả là quân nghịch thần. »

46.

Tướng đã mất, không phương cứu chữa.
« Ôi ! Đau đớn cho ta. » Lời nói vua rằng.
Là lúc giúp đỡ ân cần,
Chính Thierry ấy, em công thần Geoffroi.
Lòng trung chính, không hận thù, sợ hãi.
Lại ưa làm điều tốt, đáng thanh thanh.
« Thưa ngài tôi muốn đấu tranh. »
Nói với vua Charles, ung dung can trường.

47.

Dù Roland có điều làm lẫn,
Công việc làm vì nước Pháp lợi quyền.
Cứu người đừng cảm hy sinh,
Họ là con Chúa quyết tâm bảo trì.
« Kẻ phản khốn nạn ! Nghe lời ta quyết đoán,
Phải treo cổ hắn lên, vát xác chó ăn.
Tôi bảo vệ bằng thanh kiếm, lao đâm,
Mặc ai thoái thoát, âm thầm giúp cho ».

48.

Cả hội đồng chung cùng một ý.
« Lời nói hay. » « Sự thật lời bàn. »
Pinabel nói với quốc vương,
« Hãy ngừng tất cả tiếng ồn, tôi xin..
Tôi đầu tiên, nói điều hành động.
Đề phi báng tôi, Thierry đứng nói lời :
Tại sao không đấu tay đôi ? »
Lặng im, rồi cời găng thời trao vua.

49.

Thierry như Ogier, dũng sĩ người Đan Mạch,
Được chọn ra để giải quyết việc rồi.
Ngoài cung điện, đòi cao lời,
Ngựa chiến, vũ khí của người chiến binh.
Mỗi người trước khi cùng đối địch,
Xung tội mình trước linh mục lỗi lầm.
Nhận bánh thánh và cầu kinh,
Ngựa đã chuẩn bị yên cương sẵn sàng.

ĐẤU TAY ĐÔI

Sau trận đánh hồi hộp, Thierry đánh kẻ đối địch Pinabel chết trên đồng, Charlemagne ôm hôn cảm động. Không có chiến thắng này công lý Chúa Trời không được rõ ràng, theo phong tục đương thời. Kẻ gây cái chết cho Roland và đồng đội sẽ không bị hoàn toàn trừng phạt.

50.

Người chứng kiến đầm đìa nước mắt,
Ngai cho Thierry, người bệnh vực Roland.
Hai tướng quân vũ khí trên đồng,
Cùng nhau đối địch, mũ đồng sáng choang.
Lao phóng nhọn và thanh gươm sắc,
Chiếc khiên sơn trên cổ đeo lên,
Chung quanh tim đập phập phồng,
Chỉ Trời biết được xử phân thế nào.

51.

Cả hai đều mang thanh kiếm sắc,
Và mỗi người trên lưng ngựa lao vào.
Cả hai tướng mạnh bạo sao,
Đụng độ ác liệt và bao nhọc nhằn !
Mọi người Pháp nhìn trong im lặng,
Nhìn bay lên ánh thép trên khiên.
Máu tuôn dưới ngọn lao đâm,
Giáp sắt bị thủng và cùng đứt tan.

52.

Ngựa vung máu, làn da rách nát,
Yên vàng quay ; hai dũng sĩ kiên cường.
Lăn trên cỏ đỏ máu hồng,
Cả hai đều đứng dậy cùng nhảy lên.

Pinabel thét và Thierry đáp lại,
Họ nhìn nhau xáp chiến đánh nhau.
Gươm trong tay như sự tử kiêu gào,
Vua cầu : « Chúa ! phán ! chính đáng vào phần ta ».

53.

Nhưng bất ngờ Pinabel nói :
« Thierry hãy ngừng, nếu biết khôn ngoan.
Ganelon lại làm bạn quân vương,
Hãy nhận vàng tặng, tôi còn biết ơn. »
Thierry đáp : « Đừng nói lời hơn nữa,
Hỗ thẹn cho tôi, nếu tôi nhận, biết rằng
Phản bội gây hại bạo tàn,
Chỉ Trời quyết định đây phần chúng ta. »

54.

Và đến phiên Thierry ngừng, thét :
« Ôi! Pinabel người thật sự tướng quân.
Oai, to, nhiều hiệp sĩ hùng,
Hãy ngừng làm bạn với quân nghịch thần !
Đề trừng phạt Ganelon phản bội,
Nếu ông đồng ý với Charles de France. »
« Thà chết, hơn làm nghịch thần ! »
Pinabel nói, lại cùng tay đôi.

55.

Họ tiếp tục càng thêm hung bạo,
Chẳng biết ai không chết mới ngừng.
Chúng nhân nhìn trận hung hăng,
Hai người vô địch đấu tranh sức đầy.
Rồi bỗng nhiên gươm Pinabel đánh,
Trúng gãy vào mũ sắt Thierry,
Trúng trán cầm làm bị thương đi,
Giữa người Pháp tiếng thở dài bao la.

56.

Đánh trong máu, Thierry tiếp tục,
Lấy lại can trường và lại bỗng nhiên.
Lưỡi gươm lấp lánh ánh dương,
Pinabel tự đắc tưởng rằng thắng to.
Đánh chiếc mũ với bao sức lực,
Đầu nức ra tận đến mũi cao.
Đầu vỡ óc bắn tung ào,
Pinabel chết, ngã vào đồng xanh.

57.

« Hoan hô Thierry, Trời ban chiến thắng. »
Máu chảy nhiều ; Charles đến ôm hôn,
Lau máu với cả tâm hồn,
Bằng da chồn lớn ở trên mặt chàng.
Xếp vũ khí và rời trận đấu,
Trên lưng lừa á- rập trắng lông.

Hoan hô Thierry, dũng cảm anh hùng,
Trà thù vua Charlemagne cùng Roland.

TRỪNG PHẠT

Ganelon bị trừng phạt vì người bảo vệ thua trận, bị kết án tử mã phanh thây.

58.

Và lúc này là giờ công lý,
Bốn ngựa không kỵ mã sẵn sàng.
Phải trừng phạt Ganelon,
Hai tay, chân cột ra vòng bốn bên.
Các con ngựa hoang cầm buộc chặt.
Và đánh lên, chân tay kẻ phản thần.
Xé bởi ngựa chiến đen tuyền,
Bật lên, máu đỏ, nghịch thần biến tan...

LUẬN BÀN

Sau việc trừng phạt kinh hoàng, Trường ca Roland chấm dứt với lời hoà bình. Bramimonde hoàng hậu vua Marsile tự nguyện cải đạo theo Thiên Chúa Giáo. Cải đạo vị hoàng hậu và lòng ưu ái đối với một người đàn bà khác thường đối với cái cực đoan chiến tranh thời Trung Cổ.

59.

Charlemagne, vinh quang với Chúa,
Bảo các quân thần : « Ngoại đạo tù nhân. »
Ta muốn chọn nơi đất thánh cho nàng,
Lời nói tốt đẹp động lòng vương phi. »
Mọi người nói : « Nàng có tình cao đẹp !
Chúng ta sẽ làm lễ thánh cho nàng.
Bramimonde trở thành con chiên, *
Đến đây chấm dứt truyện « Trường ca Roland ».

HẾT

Paris, 29-3-2024

NHẤT UYÊN PHẠM TRỌNG CHÁNH

CHÚ THÍCH

50. Chuyện đấu kiếm, đấu súng tay đôi thường xảy ra tại Tây Phương khi hai người khác chính kiến nhau và bị làm nhục, thách nhau ra rừng đấu có người làm trọng tài, nó chỉ thực sự chấm dứt năm 1962 trận đấu cuối cùng của ông chủ báo Figaro.

Thời sau Cách mạng Pháp 1789, phe này thắng cuộc đưa phe khác lên máy chém, có lúc Quốc Hội chỉ còn lại phân nửa, nhưng khác biệt vẫn tiếp tục. Kết cuộc họ chia ghế ngồi bên hữu bên tả và cầm đại biểu quốc hội đấu kiếm, đấu súng.

58. Trừng phạt : Tại Tây Phương thời Trung Cổ, tử hình có hình phạt tử mã phanh thây như tại Trung Quốc. Tại Việt Nam bị voi dày, nữ tướng Bùi Thị Xuân thời Tây Sơn và con gái đều bị voi dày. Người chết cũng bị tội, ba anh em Tây Sơn bị quật mồ, đầu lâu giam vào ngục làm máng tiểu cho binh sĩ. Người như Đại thần Hòa Thân, nhà Thanh, Trung Quốc được ban tam ân triều điển : dao tự sát, chén thuốc độc và giải lụa để thắt cổ. Hòa Thân chọn chén thuốc độc. Tại Á Đông, người phạm tội bị trói vào cọc và chém, tại Tây Phương, cạo tóc kê đầu trên chiếc bục gỗ.

59. Chuyện cải đạo một vị hoàng hậu và lòng ưu ái đối với một người đàn bà khác thường với cực đoan tôn giáo thời Trung Cổ và cả ngày nay Khi vua Charlemagne chỉ huy đại quân Thiên Chúa Giáo chiếm lại Tây Ban Nha cực đoan cũng không kém, một trăm ngàn người không theo bị thiêu sống và treo cổ. Nhưng đối một vị hoàng hậu vợ vua địch thù, thì lòng ưu ái khác thường, vua không bắt sung vào cung phi như chuyện nàng My Ê nước ta thời vua Lý Thánh Tông nước ta, mà cho ở nơi tu viện và cho nàng tự nguyện cải đạo. Nó báo trước một lòng bao dung, nhân bản toàn diện cho nhân loại ngày nay.